

Милена Арежина,
п̑редседник Привредног суда, Београд

Усклађивање друштвених предузећа и њихових друштава са Законом о предузећима¹⁾

Према подацима Привредног суда у Београду, у регистар овог Суда уписано је око 82.000 предузећа и до сада се са Законом о предузећима основало и ускладило негде око 15.000, што значи мање од 20% од уписаних.

Када су у питању приватна предузећа, треба истаћи чињеницу да је у периоду нагле приватизације, почетком деведесетих година, Суд извршио упис многих предузећа, која фактички никада нису ни заживела. Према подацима надлежних служби, многа од ових предузећа никада нису ни отворила жиро рачун. Многа од ових предузећа изгубила су могућност тржишног функционисања, па немају ни интерес да уреде свој статус у судском регистру. Одређен број је изгубио субјективитет услед статусних промена, један број је дуже инсолвентан, а над многим предузећима је отворен стечај, тако да је реално очекивати да сва уписана предузећа објективно неће моћи поднети пријаву за усклађивање са Законом о предузећима.

Закон о предузећима до појединости је регулисао привредна друштва, тј. друштва лица (оргачко и командитно друштво) и друштва капитала (акционарско и друштво са ограниченом одговорношћу), па и њихово усклађивање.

То међутим није случај и за друштвена предузећа, којих у судском регистру Привредног суда у Београду има уписаних око 2.000, с тим што је овај број далеко

1. На саветовању о усклађивању друштвених предузећа и њихових друштава са Законом о предузећима, одржаном 9. фебруара 2000. године у Привредној комори Београда, Милена Арежина, председник Привредног суда у Београду изнела је у форми реферата ставове тог Суда који су дати у овом напису.

већи, с обзиром на чињеницу да су друштвена предузећа последњих 10 година оснивала своја зависна друштва, за које се не воде посебни подаци у судском регистру. Од наведених 2000 друштвених предузећа ускладило се око 500 предузећа. За разлику од апсолутне нормативне покривености привредних друштава, закон врло глобално одређује статус друштвених предузећа, односно са свега 8 одредби регулише усклађивање друштвеног предузећа (које још није извршило трансформацију). Закон не регулише оснивање ових предузећа, премда то изричито и не забрањује, што је оставило простор да се ова правна празнина различито тумачи. Такође, није регулисан ни статус зависних друштава, нити поступак њиховог усклађивања. И ова правна празнина утицала је на формирање различите праксе, како међу самим привредницима, тако и код одређеног броја судија. То је произвело највеће тешкоће управо код усклађивања ових зависних друштава, а која су по структури капитала у целини друштвених предузећа, са обликом једног од привредних друштава. Због тога је судски регистар суочен са великим бројем нерешених предмета па је, вршећи анализу стварних узрока овог стања, предложио решење најоптималније за привреднике. Ово решење следи из бити свих системских закона који регулишу ову материју, а применом аналогије, као правног института који је неопходан, у случају да Закон није регулисао одређено правно стање. Суд је заузео став да треба применити аналогију, која проистиче из карактера саме друштвене својине, а не *argumentum a contrario*, то јесте супротно суштини друштвеног предузећа и њеног правног бића.

Наиме, чланом 2. Закона о предузећима, одређени су облици предузећа, а то су: привредна друштва, друштвено предузеће и јавно предузеће, и утврђена је њихова равноправност као субјеката уписа, што даље разрађује члан 4. Закона. Међутим, већ чланом 8. Закона уређује се оснивање приватних предузећа (све врсте привредних друштава), као и јавног предузећа, само се не одређује оснивање друштвеног предузећа, нити било ког зависног друштва ових предузећа. Већ у овом делу с правом се може поставити питање равноправности друштвених предузећа са осталим облицима, тим пре што су иста далеко већа реалност нашег привредног живота, него други облици који су правно јаче афирмисани. При том ни једном одредбом није решено питање усклађивања раније основаних зависних предузећа, где се као оснивач појављује матично друштвено предузеће, нити је уређен поступак оснивања нових. У пракси је то произвело следеће последице: друштвена предузећа су оснивала своја зависна друштва по поступку за оснивање друштава капитала, а као оснивачки улог унет је друштвени капитал као и једини могућ. На тај начин правна природа ових друштава постала је конфузна. С једне стране, оснивачки улог ових предузећа је искључиво друштвени капитал, а у поступку, како оснивања, тако и усклађивања, примењују се критеријуми који су одређени за предузећа која се оснивају приватним капиталом. Позанто је да ова матична друштвена предузећа са својим зависним предузећима не комуницирају по принципу акционарства, а о убирању дивиденде нема ни говора. Напротив, у већини случајева зависна друштва су се и правно осамосталила – што је дозвољено

(тако што је матично друштвено предузеће пренело без накнаде оснивачки улог) или само фактички – што није дозвољено, а што се у поступку усклађивања аката покушава довести у ред.

Због дуготрајног спољног притиска на нашу земљу, циљно усмереног, у највећој мери управо на друштвена предузећа, иста су, ради опстанка, у неравноправној тржишној утакмици, била принуђена да оснивају бар једно зависно друштво, а у неким случајевима и на десетине. Уколико би у поступку усклађивања ових друштава, матична друштвена предузећа уплаћивала обавезан новчани улог одређен за друштва капитала (5.000 УСД за Д.О.О. и 10.000 УСД за АД) био би то нови намет на већ иначе оптерећена друштвена предузећа, и то без правног упоришта, већ само ради пуког правног формализма.

Наиме, ако Закон (у одељку друштвена предузећа чл. 392-400) императивно одређује да је за усклађивање ових предузећа потребно ускладити само општа акта и органе управљања, то значи да се тај општи став мора једнако примењивати и за сва друга друштва основана друштвеним средствима. Управо, то одређује карактер друштвене својине, која је по Уставу равноправна са другим облицима својине, па сама чињеница да предузеће у целини послује друштвеним капиталом, подразумева примену општих одредби за друштвена предузећа, а не одредби које се односе на приватна предузећа. Ово из основног разлога, што је основа свега унети друштвени капитал и то није ничија друга имовина. Тај друштвени капитал, у моменту оснивања предузећа, процењује се само књиговодствено и није неопходан ни овлашћени проценитељ, ни Дирекција за процену вредности капитала, јер ће се крајња судбина унетог друштвеног капитала решити у поступку својинске трансформације. Поступак својинске трансформације је одвојен, и не треба га поистовећивати са поступком усаглашавања аката предузећа. Управо интенција је Закона, у фази усклађивања аката, идентификација друштвеног капитала и поступак те идентификације, што је детаљно уређено Законом о промени власништва друштвеног капитала. Супротно изнетом, уплата обавезног новчаног улога је искључиво правило за друштва капитала (акционарско чл. 196. и Д.О.О. чл. 336. Закона) и бит тог обавезног улога је у карактеру познатог власника, то јесте приватног улагача.

Из наведеног, следи закључак да је Законом практично изопштена могућност оснивања друштвених предузећа, за разлику од других облика, па је след ствари и довео до оснивања оваквих, зависних друштава (*sui generis*), а то значи да их не треба обесправљивати и даље захтевом за обавезну уплату новчаног улога, као код приватних предузећа. Поред свега реченог, то намеће и следеће питање: из којих средстава би се тај новац обезбедио и да ли би друштвена предузећа због тог морала отуђивати део друштвене имовине, што је недопустиво и супротно Закону о својинској трансформацији.

Следећи логику обавезне уплате новчаног улога, многа друштвена предузећа била би неправедно и непотребно блокирана, због правно-формалистичког тумачења Закона и на тај начин дефинитивно подређена условима која диктирају при-

вредна друштва, а која су у погледу свих битних елемената (оснивање, функционисање и статусно повезивање, као и престанак истих) правно у целини перфектуирани.

Заузимајући овакав став, Привредни суд у Београду, у чији регистар су уписани највећи привредни субјекти у земљи и свакако навећи број свих облика предузећа, омогућује једноставнији и у основи законитији приступ усклађивања друштвених предузећа, што је добро и за привреднике и за сам Суд.

Према томе, **став Привредног суда у Београду** је да приликом усклађивања друштава са ограниченом одговорношћу, а и другог облика, уколико је оснивач друштвено предузеће, не треба уплаћивати новчани удео. Међутим, уколико је већ уплаћен први део новчаног удела, то значи да се преостали део не мора уплаћивати. Уколико се оснивају посебна друштва, такође, не треба уплаћивати новчани удео, већ ће матично предузеће проценити улог који улаже приликом оснивања и то књиговодствено.

ПРИЛОГ:

Упис у судски регистар усклађивања друштвених предузећа и њихових друштава са Законом о предузећима и Законом о класификацији делатности и регистру јединица разврставања

ЖАНКА РАДИЋ, судија Привредног суда у Београду

Према Закону о предузећима друштвено предузеће је посебан облик предузећа, предузеће које у целини послује друштвеним капиталом. Закон у чл. 442. ст. 3 прописао је за постојећа предузећа дужност да се организују и ускладе своје опште акте са одредбама овог Закона у року који је три пута продужаван и који према последњим изменама Закона истиче 30.06.2000. године.

Упис усклађивања у судски регистар друштвених предузећа са Законом о предузећима и Законом о класификацији делатности и Регистру јединице разврставања почиње подношењем пријаве за упис, прилога уз пријаву бр. 1 и 4 и 7, Огласа и потребних исправа.

У пријави се означава број регистарског улошка предлагача, предлагач – фирма, сагласно последњем упису у судски регистар. Као предмет пријаве означава се усклађивање са Законом о предузећима и Законом о класификацији делатности и Регистру јединица разврставања.

Уз усклађивање, предмет пријаве могу бити и друге промене – најчешће промена лица овлашћеног за заступање, фирме, седишта, проширење делатности и слично. У пријави се наводе исправе и докази који се прилажу уз пријаву. Исту потписује лице овлашћено за заступање и оверава са печатом предлагача.

У прилогу бр. 1 се уписује, у заглављу досадашња фирма и седиште, сагласно последњем упису у судски регистар, број регистарског улошка предлагача, а у рубрици број 1, уписује се фирма и седиште субјекта уписа, његов матични број и

број жиро рачуна, као и скраћена ознака фирме ако постој тј. ако је регулисана општим актима. Одредбама чл. 26 ст. 3 Закона о предузећима прописано је да фирма друштвеног предузећа садржи ознаку друштвено предузеће (д.п.), а поред тога обавезни елементи фирме су и ознака делатности и седиште предузећа. У прилогу бр. 1 у рубрику бр. 2 уписују се овлашћења субјекта уписа у правном промету и то: "Предузеће је правно лице и има право да у правном промету закључује Уговоре и предузима друге правне послове и правне радње у оквиру своје правне и пословне способности". У рубрику бр. 3 уписује се врста и обим одговорности за обавезе субјекта уписа и то: "Предузеће одговара за своје обавезе у правном промету целокупном својом имовином". Рубрика бр. 4 – одговорност оснивача за обавезе субјекта уписа, се не попуњава, јер код друштвеног предузећа нема оснивача, у смислу оснивача као код других облика нпр. д.о.о., ортачко друштво, дакле нема оснивача који у одређеним случајевима и под одређеним условима које прописује Закон одговара за обавезе субјекта уписа – предузећа.

У прилогу бр. 2 означава се друштвени капитал, његова вредност према пруженим доказима о истом – процени овлашћеног процењивача, решењу Дирекције за процену или билансима предузећа (књиговодствена вредност), и та вредност се изражава у обрачунским акцијама или уделима одређене номиналне вредности.

У прилогу бр. 3 уносе се делатности предузећа сагласно Закону о класификацији делатности и Регистру једнице разврставања (Сл. лист СРЈ 31/96) и то: петодигитне шифре делатности и ознаке шифара, тако што се до сада у судски регистар уписане шифре делатности према упоредној класификацији превode у нове по новом Закону о класификацији и тако означавају у прилогу бр. 3. Након уписа свих делатности у унутрашњем промету уноси се право обављања послова спољнотрговинског промета (нема шифара), и то: "Предузеће има право да обавља послове спољнотрговинског промета у оквиру регистроване делатности као и да врши следеће услуге:...". Услуге се набрајају, а прописује их чл. 22 Закона о спољнотрговинском пословању (предузеће се опредељује које ће делатности и услуге обављати у спољнотрговинском промету).

У прилогу бр. 4 означава се лице овлашћено за заступање у унутрашњем и спољнотрговинском промету и његов матични број, (уз ознаку да ли то лице "остаје"; "уписује се" или "брише се", ако је у питању промена лица).

Прилог бр. 7 доставља се само потписан и са печатом предлагача и служи за остале уписе: одлуке о статусним променама, брисање субјекта уписа, података у вези са поступком принудног поравнања, стечаја и ликвидације, забележби, службених белешки и слично.

У Оглас се уносе подаци сагласно означеном предмету пријаве (два примерка Огласа).

Поред већ набројаних прилога и Огласа, за упис усклађивања се достављају и следеће исправе:

- докази за матични број и број жиро рачуна предузећа (фотокопија Извода из статистике и картона депонованих потписа или потврда ЗОП-а о броју жиро рачуна),
- процена овлашћеног процењивача, решење Дирекције за процену или биланси предузећа (докази о вредности друштвеног капитала),
- статут предузећа у складу са чл. 339 Закона о предузећима који садржи одредбе о:
 1. Фирми и седиште предузећа
 2. Делатности предузећа, и органу који одлучује о промени фирме, седишта и делатности
 3. Заступању
 4. Начину распоређивања добити и покрићу губитака
 5. Резервама
 6. Органима предузећа (избору, опозиву и делокругу)
 7. Општим актима и начину њиховог доношења
 8. Правима, обавезама и одговорностима органа
 9. Овлашћењима делова предузећа у правном промету
 10. Начину статусних промена предузећа
 11. Заштиту животне средине
 12. Другим питањима значајним за рад и пословање предузећа и за остваривање права, обавеза и одговорностима запослених у предузећу
- записник са седнице органа на којој је донет Статут,
- записнике и одлуке о избору органа по новом Статуту, након ступања на снагу истог Статута.

Како би суд испитујући формалне и материјалне услове за упис у судски регистар утврдио да ли су исти испуњени, неопходно је да се утврди да ли су акти донети од стране надлежног органа који је састављен у складу са Законом и општим актима и да ли је исти орган одлучивао по прописаном поступку, па се стога налаже предлагачу да достави Записнике и Одлуке о избору истих органа, из којих се могу утврдити ове чињенице.

Најважнији део Статута је управо део који регулише избор, опозив и делокруг органа. Према Закону о предузећима, органи друштвеног предузећа су: Скупштина, Управни одбор, директор и Надзорни одбор. У друштвеном предузећу које има до 50 запослених не бира се Управни и Надзорни одбор ако Статутом предузећа није другачије одређено, а њихове функције се врше на начин утврђен Статутом. У друштвеном предузећу са мање од 50 запослених, функцију Скупштине врше сви запослени. Иначе, Скупштину друштвеног предузећа чине представници запослених. Скупштину друштвеног предузећа које има делове, чине представници запослених у свим деловима. Статутом се утврђује број чланова, начин избора, мандат, састав и одговорност чланова Скупштине, и врло је битно да ове одредбе буду јасне и прецизне јер Закон у овом делу нема императивних одредби већ је остављено да се ова питања уреде Статутом, и највећи проблеми управо настају због не-

прецизности и неуређености ових питања услед чега долази до формирања паралелних органа предузећа, поделе запослених на више струја а најчешће у вези са променом лица овлашћених за заступање.

У вези са уписом у судски регистар усклађивања са Законом о предузећима и Законом о класификацији делатности и Регистру јединице разврставања, битно је указати да је неопходно да се упис изврши одмах након спровођења поступка доношења аката и избора органа, и да при том треба имати у виду **рок од 15 дана за подношење пријаве за упис** од дана када су се стекли за упис, и да чекање са подношењем пријаве за упис у судски регистар ако је поступак усклађивања већ спроведен не може донети никакве позитивне ефекте, већ само негативне последице обзиром да се фактичко и правно стање предузећа разликује.

Стога је препорука да поступак усклађивања друштвених предузећа треба што пре спровести и благовремено извршити упис у судски регистар, без чекања последњих дана рока, јер оправданих разлога за чекање нема, обзиром да се ради о усклађивању аката, **да при том не треба уплаћивати улог, и да за упис усклађивања није неопходна верификација вредности капитала од стране Дирекције за процену (што захтева дуже време), већ само процена вредности капитала а верификација само када се ради о поступку својинске трансформације.**